УДК 35.072.2:639.1(088)

Проців Олег Романович
аспірант кафедри управління
проектами ЛРІДУ НАДУ
при Президентові України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДАЧІ ПОСВІДЧЕННЯ МИСЛИВЦЯ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ

Розглядається соціально-економічний та гуманітарний аспект державного регулювання мисливства через механізм видачі посвідчень мисливця. Аналізується його вплив на ведення мисливства в еволюційному процесі розвитку суспільства.

Ключові слова: державне регулювання, посвідчення мисливця, мисливство

The state regulation of giving the hunter's certificate: socio-economic and humanitarian aspects

It was considered socio-economic and humanitarian aspects of the hunting state regulation by mechanism of giving the hunter's certificate. It was analyzed its influence to hunting transaction in evolutional process of the society development.

Kea words: state regulation, hunter's certificate, hunting.

Актуальність теми державного регулювання видачі посвідчення мисливця з часу його запровадження-середини XIX століття - до даного часу полягає в тому, що при різних суспільно–політичних формуваннях інституція мисливського посвідчення мала різні значення. Досвід з організації державного регулювання видачі посвідчення мисливця в інших країнах може бути придатним для його формування в умовах сучасної України.

Інституція видачі посвідчення мисливця має на меті не лише правове регулювання галузі мисливського господарства, але й соціальне, економічне, гуманітарне та політичне.

Проблеми державного регулювання ведення мисливського як галузі національної економіки досліджується в працях низки зарубіжних та вітчизняних авторів. Зокрема, історичний аспект питання державного регулювання мисливства розглядають В. Слончинські, С. Крогульський, Ф. Рожинський, В. Шабловський. Дослідження проблем державного регулювання мисливства в умовах сучасної України висвітлюється у працях І. Гулевича, М. Шадури, Є. Бортка.

Метою публікації є визначення ступеню впливу держави на соціальні, економічні та гуманітарні процеси за допомогою інституції видачі посвідчення мисливця як регулюючого чинника. Для досягнення поставленої мети означені такі завдання: проаналізувати становлення мисливського законодавства у Галичині в частині запровадження та функціонування інституції посвідчення мисливця та в частині його впливу на соціальну, економічну та гуманітарну сфери розвитку суспільства.

Для регулювання державою допуску до полювання застосовуються такі правові механізми: лімітування чисельності добування дичини, видача дозволів на мисливську зброю, відстрільних карток, ліцензій на право добування дичини. Одним із основних регулюючих правових механізмів права на полювання є механізм видачі посвідчень мисливця.

Однією із перших країн Європи, де було запроваджено право полювання з обов'язковим отриманням посвідчення мисливця, була Франція. Відповідний закон був ухвалений у 1844 році. У тому ж році у Франції було видано 34000 посвідчень [1].

В країнах Австро-Угорської імперії інституція видачі посвідчень мисливця була запроваджена пізніше, а саме: у Верхній Австрії законодавчо встановлено право полювання виключно при отриманні посвідчення мисливця у 1854 році, Крайні у 1852 році, Чехії у 1866 році, Боснії та Герцеговині у 1883 році [2].

Запровадження обов'язковості права полювання виключно з посвідченням мисливця мало соціальне значення для допуску до права

полювання. Так, лобіюючи інтереси піднесення мисливської культури, на зборах Галицького мисливського товариства, які відбулись 14 жовтня 1883 року, було ухвалено звернення із пропозицією запровадити мисливський екзамен. І цю пропозицію було підтримано більшістю присутніх [3].

Аналогічні пропозиції висловлювали також на міжнародному мисливському конгресі у Відні 1910 року, а саме: внести зміни у мисливські закони країн Австро-Угорської імперії щодо обов'язковості запровадження екзамену на право отримання посвідчення мисливця [4].

У Галичині, яка займала найнижчий рівень економічного розвитку Австро-Угорської імперії, посвідчення мисливця були запроваджені лише мисливським законом у 1897 році, при чому проведення екзамену не було передбачене. Відповідно до статті 84 цього закону вартість річного мисливського посвідчення становила 5 золотих (10 корон), трилітнього - 15 золотих (30 корон), місячного - 1 золотий 50 гр. (3 корони). Кошти від сплати за видані мисливські посвідчення надходили у бюджет держави.

Крім економічного значення регулювання видачі посвідчення мисливця встановлювались і певні обмеження щодо їх видачі, зважаючи на соціальний стан, психічне здоров'я та моральні показники претендента. Так, стаття 85 передбачала відмову у видачі посвідчення мисливця неповнолітнім особам, які не мають постійного заробітку, або користуються соціальною допомогою, душевнохворим, алкоголікам, особам, які не мають дозволу на право носіння зброї, або менше як п'ять років тому відбули покарання за злочин проти особи або майновий злочин, які на протязі двох років були покарані за повторне порушення вимог щодо охорони звірини [5].

Дублікат посвідчення мисливця видавався безплатно лише у тому випадку, коли власник не був винен у його втраті [6].

Практично такі ж вимоги щодо отримання посвідчення мисливця містились у наступному мисливському законі Галичини, який вступив у дію у 1910 році, але у статті 85 було додано вимогу, що мисливський квиток

конфісковувався без повернення коштів у випадку, якщо буде з'ясовано, що власник посвідчення подав неправдиві дані про свою особу [7].

В загальному по Австро-Угорській імперії між 1900 - 1907 р.р. чисельність видачі посвідчень мисливця виросло на 23,7% і склала у 1907 році 101,4 тис. посвідчень. Також на 19,7% збільшились надходження від виданих посвідчень мисливця і у 1907 році вони складали 599,7 тис. крон. Найменше посвідчень мисливця, виходячи з чисельності мисливських господарств та чисельності населення, видавалось у Буковині та Галичині. Це пояснюється також низьким рівнем ведення мисливських господарств. У Галичині було видано 1,9 посвідчень на 1 тис. населення чоловіків віком старших 20 років. В середньому в Австрійській монархії у період між 1900 - 1905 р.р. у перерахунку на одну тисячу всіх мешканців припадало 3,5 мисливців, які отримали посвідчення мисливця. Дещо більшою чисельність мисливців була у Баварії, де у 1898 році на 1 тис. жителів припадало 4,4 мисливця, а в 1908 році - 4,6.

У 1910 році бюджет Галичини за видачу посвідчень мисливця поповнився на 24,6 тис. крон, у 1911році - на 43,6 тис. крон, у 1912 році - на 36,7 тис. крон [8].

Із розпадом Австро-Угорської імперії Друга Річ Посполита приймає мисливський закон від 3 грудня 1927 року, відповідно до якого проведення полювання без посвідчення мисливця не дозволяється. Особливістю цього мисливського закону було те, що посвідчення мисливця можна було отримати лише у випадку, коли власник або орендар права полювання видав претенденту для отримання посвідчення довідку, що він не заперечує проти видачі даній особі посвідчення мисливця. Тобто, дана вимога прив'язувала мисливця до конкретних мисливських угідь і регулювала їх чисельність, так як дозволялось видавати одне посвідчення мисливця на 50га мисливських угідь.

Вперше вводилась вимога для іноземців, які також були зобов'язані отримати посвідчення мисливця при участі у полюванні. Однак, висувалась

вимога, що за іноземного громадянина повинен поручитись громадянин Польщі, який своїм власним майном повинен відповідати за можливі накладені штрафи при порушенні іноземцем правил полювання. Для членів дипломатичних делегацій видача посвідчень мисливця не передбачалась, їх замінювало посвідчення, видане міністерством закордонних справ.

Стаття 34 диференційовано підходила до вартості мисливського посвідчення, а саме: за чотирнадцятиденне посвідчення два злотих, за річне десять злотих, за трирічне тридцять злотих. Кошти, отримані за оформлення посвідчень мисливця, йшли в дохід міністерства сільського господарства. Для службовців державного управління лісами посвідчення мисливця видавалась безплатно. Також за оформлення посвідчення мисливця сплачувалось державне мито [9].

Відповідно до статті 156 «Закону про державне мито» за видачу мисливського посвідчення оплачувалось 10 злотих державного мита [10].

Слід відзначити, що у той час у Польщі посвідчення мисливця було дешевшим, ніж у інших країнах Європи. Так, у Данії відповідно до мисливського закону від 1 липня 1931 року вартість посвідчення мисливця на один рік становила 20 данських крон, (одна данська крона вартувала 2,4 злотих) [11].

Порівнюючи з Польщею, суворіші норми щодо права отримання посвідчення мисливця визначались у мисливському законі Німеччини від 1907 року, де стаття 29 визначала осіб, яким можна було також відмовити у видачі посвідчення мисливця:

- особам, які не заслуговують довіри щодо обережного поводження із вогнепальною зброєю;
- особи, які втратили повагу у суспільстві або знаходяться під поліційним наглядом;
- особи, які за останні десять років піддались покаранню у вигляді арешту щонайменше на три місяці;

- особи, які на протязі останніх п’ять років зробили правопорушення стосовно лісового та мисливського законодавства у будь - якій його частині, а також особи, які були покарані за самовільну стрільбу [12].

Свої особливості відзначались і у мисливському законодавстві Царства Польського, де Мисливським законом від 17 липня 1871р. встановлювався віковий ценз для претендента на отримання посвідчення - 16 років, а особам, які відбули ув’язнення терміном на три роки, не зважаючи на вид злочину відмовлялось у видачі посвідчення мисливця [13].

У наступному мисливському законі Королівства Польського з 1909 року вартість посвідчення мисливця була диференційованою в залежності від полювання на певні види тварин. Звичайне посвідчення коштувало 5 рублів, тоді як з правом полювання на весняних токовищах на вальдшнепів - 15 рублів, а вже з правом полювання весною на гусей - 40 рублів. Також була та особливість у порівнянні з законодавствами інших країн, що вартість посвідчення для іноземців була у два рази вищою ніж для місцевих громадян [14].

Аналогічні вимоги у частині збільшення оплати для іноземців застосовувались у Польському мисливському законодавстві а також у Німеччині, де відповідно до мисливського закону від 1 квітня 1935 року оплата для отримання посвідчення мисливця для іноземних громадян була збільшена від 5 до 10 разів в залежності від терміну дії посвідчення [15].

У повній мірі інституція посвідчень мисливця використовувалась тоталітарним фашистським режимом Німеччини для надання певних переваг за національним та партійним принципом. Так, зокрема під час захоплення Чехії і встановлення там тоталітарного фашистського режиму посвідчення мисливця видавались лише громадянам німецької національності і тим, що визнавали свою належність до німецького народу та отримали від влади документ (Volkszugehörigkeit). Іншою підставою для отримання посвідчення була належність претендента до націонал-соціалістичної партій у Судетах.

Дане посвідчення давало можливість права полювання на всій території Німеччини.

Для осіб чеської національності посвідчення мисливця видавались лише на території чеського протекторату, і до них висувались вимоги як до іноземних громадян. У видачі посвідчення відмовлялось тим особам, яких гестапо визначало політично неблагонадійними [16].

Із встановлення радянської влади у Галичині мисливське законодавство запроваджується на нових принципах. Основною відмінністю було те, що органи державної влади делегували повноваження видачі посвідчення мисливця товариствам мисливців з диференціацією їх соціального стану (місце проживання, професії, належність до окремого товариства). Так, українське товариство мисливців та рибалок видавало посвідчення мисливця для жителів міст і сіл, окружні ради військово-мисливських товариств військових округів – для мисливців-любителів військовослужбовців та Українська республіканська рада спортивного товариства «Динамо» для членів мисливських спортивних секцій «Динамо», до яких як правило належали службовці правоохоронних органів [17].

Відповідно до статті 8 Правил полювання на території Української РСР вперше визначалась норма: для отримання посвідчення мисливця необхідно здати відповідний екзамен (мисливський мінімум). Мисливське посвідчення, видане будь-якою із трьох організацій, давало право на полювання на всій території Радянського Союзу при умові дотримання місцевого мисливського законодавства [18].

Вартість посвідчення мисливця становила 10 рублів, а його особливістю було те, що дозволялось полювання особам, починаючи з чотирнадцятилітнього віку без використання зброї, а з шістнадцятилітнього з використанням зброї [19].

Як бачимо, що для отримання права полювання слід було належати до певної громадської організації, яка видавала членський квиток. Хоча й відповідно до статті 36 Конституції України громадяни мали право, а не

обов’язок вступати у громадські організації, але чинне мисливське законодавство примушувало громадян, які виявили бажання полювати, до вступу у громадські мисливські організації.

З утвердженням незалежності України у 1991 році мисливське законодавство формується на нових принципах, при яких функції видачі посвідчень мисливця переходять органам державної влади, як це і було за період правління у Галичині Австро-Угорської імперії та республіки Польща. Відповідно до пункту 14 Постанови Кабінету Міністрів України від 20 липня 1996 року № 780 «Про затвердження Положення про мисливське господарство та порядок здійснення полювання» вимога щодо обов’язковості отримання посвідчення мисливця державного зразку встановлювалась з 1 лютого 1997 року. Термін дії посвідчення мисливця - необмежений. До претендентів на отримання посвідчення виставляються вимоги щодо отримання позитивного результату тестування, яке містить питання з біології мисливських тварин, поводження із зброєю, техніки безпеки, тощо. На відміну від Галицьких мисливських законів вимоги щодо моральних цінностей, відсутності судимості, соціального стану до претендентів на отримання посвідчення мисливця не висувалось [20].Вартість посвідчення мисливця становило 5 гривень[21].

Крім посвідчення мисливця вперше запроваджувався спеціальний додаток до посвідчення мисливця контрольна картка обліку добутої дичини. Для отримання контрольної картки відповідно до статті 2 п.8 Декрету Кабінету Міністрів «Про державне мито» необхідно сплатити державне мито, яке береться за видачу дозволів на право полювання. Вартість державного мита відповідно до статті 3 становить 0,1 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, тобто, 1,7 грн. Стаття 6 визначає, що державне мито сплачується за місцем розгляду та оформлення документів і зараховується до бюджету місцевого самоврядування [22]. Починаючи з листопада 2005 року вартість посвідчення мисливця підноситься до 50 гривень [23].

Станом на 2007 рік в Україні зареєстровано близько 560 тис. мисливців, які отримали посвідчення мисливця. Постійну участь у полюванні беруть 280-290 тис., що становить 5 осіб на 1000 жителів [24].

Слід відзначити, що на даний час в Україні з розрахунку на чисельність населення полює більша кількість осіб, ніж у Галичині у довоєнний час, де у 1932 році на одну тисячу осіб припадало 3,7 мисливців, які отримали посвідчення мисливця [25].

Відповідно до сучасного мисливського законодавства України кошти від видачі посвідчення мисливця у бюджет держави на відміну від Галицьких мисливських законів не направляються. Відповідно до порядку, визначеного наказом Державного комітету лісового господарства України від 31 серпня 2000 року № 97 та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 12 вересня 2000 року за № 599/4820, ці кошти використовуються на охорону та відтворення державного мисливського фонду, а саме: на біотехнічні заходи, придбання кормів для підгодівлі диких тварин, відрядження та інші цілі, які покладені на Держкомлісгосп України у галузі мисливства [26].

Висновки

Органи державної влади використовували інститут мисливського посвідчення з метою регулювання чисельності добування мисливських тварин, та допуску до полювання певних соціальних груп населення. У значній мірі механізм регулювання видачі посвідчення мисливця лежав у площині культурних та моральних цінностей, економічного значення мисливства та політичних режимів, які й формували правове регулювання видачі посвідчення мисливця.

Зазначимо, що як німецький тоталітарний режим, так і радянський комуністичний використовував механізм видачі посвідчення мисливця для вирішення своїх ідеологічних цілей поділу суспільства.

При фашистському режимі механізм видачі посвідчення мисливця застосовувався для обмеження доступу до полювання за партійною та національною ознакою, а при радянському комуністичному режимі органи

державної влади функцію видачі посвідчень мисливця переклали на мисливські товариства. Отримати посвідчення мисливця було можливим лише за умови вступу до мисливського товариства, які були організовані для задоволення потреб певних соціальних страт суспільства.

Порівнюючи законодавства Австро-Угорської імперії, республіки Польщі та інших країн Європи приходимо до висновку що реалізація посвідчень мисливця кінця ХІХ- початку ХХст. мала набагато суттєвіше економічне та соціальне значення, ніж у даний час. Кошти, отримані від видачі посвідчень мисливця, на даний час не направляються у бюджет країни, із якого фінансуються соціальні програми, а у спеціальний фонд для розвитку мисливського господарства, хоча й в загальному по Україні мисливське господарство є збитковим.

Список використаної літератури

1.Słonczyński W. Ze stosunków łowieckich we Francji//Łowiec Polski – 1929. – № 9. – s.155.

2.Korespondencye//Łowiec. – 1886. - № 4. – s.67.

3.Korespondencye//Łowiec. – 1884. – № 4. – s.64-65.

4.Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 22. – s.257-259.

5.Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s

6.Das neue Jagdgesetz für Galizien und Großherzogtum Krakau: giltig vom 26.März 1898. – Złoczów: Nakładem i drukiem księgarni W.Zukerkandla, 1905. – S.80-83

7.Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesyi dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S 2066.

8.Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warzsawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921.

9.Pawlikowski M.K. Prawo łowieckie: komentarz dla województw wschodnich z dołączeniem rozporządzeń wykonawczych i kalędarza myśliwskiego. – Wilno: Nakładem policyjnego klubu sportowego, 1929. – s33-36.

10.Kałuski W. Prawo Lowieckie Warszawa: Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej rz.p.,1928. – s. 43.

11.Szablowski W. O prawie łowieckim w Danji i Finlandji//Łowiec Polski – 1932. – № 2. – s.32.

12.Ustawa łowiecka obowiązująca w b.zaborze Pruskim. – Poznań:Czcionkami drukarni « Dziennika Poznańskiego», 1921. – s.

13.Przepisy o polowaniu w guberniach Królestwa Poskiego z najwyszczego zezwolenia 17 lipca 1871 roku// Kalendarz myśliwski na rok 1904. – Warszawa: Druk P.Laskauera i S-ki, 1904. – s. 49-53.

14.Nowe prawo myśliwskie//Łowiec Polski – 1909. – № 22. – s.340-344

15.Gieysztor J. Nowa ustawa łowiecka Rzeszy Niemieckiej//Łowiec Polski – 1935. – № 16. – s.303-305.

16.Karty łowieckie w B. Czechsłowacji //Łowiec. – 1939. – № 17-18. – s. LVII.

17.Постанова Ради Міністрів УРСР від 28 квітня 1967р № 282 Про впорядкування придбання, обліку, зберігання і користування мисливськими рушницями та боєприпасами до них в Українській РСР (ЗП УРСР 1967р. №4 ст.43)

18.Правила полювання на території Української РСР Затверджені постановою Ради Міністрів УРСР від 13 липня 1959р. № 1047 (ЗП УРСР 1959р. №7 ст.91)

19.Основы спортивной охоты (охотминимум) Автор: Гулевич И.Д. Издательство: "Воениздат МО СССР", Москва Год издания: 1957. С. 9-10

20. Положення про мисливське господарство та порядок здійснення полювання. Затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 20

липня 1996 р. № 780. /Екологія і закон: Екологічне законодавство України. – Кн. 2., К – 1998.
21.Про затвердження розміру збору за видачу посвідчення мисливця і контрольної картки добутої дичини та порушень правил полювання // Мисливськогосподарське законодавство України: Посібник для практичних занять для студентів спеціальності «Мисливське господарство», «Лісове господарство». – Львів: «Сполом», 2005. – с.312
22.Інструкція про порядок обчислення та справляння державного мита// Мисливськогосподарське законодавство України: Посібник для практичних занять для студентів спеціальності «Мисливське господарство», «Лісове господарство». – Львів: «Сполом», 2005. – с.301
23.Наказ Державного комітету лісового господарства України від 24.11.2005 року № 492, який зареєстрований в Міністерстві юстиції України 12 грудня 2005 року за № 1488/11768. електронний ресурс http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1488-05
24. Бортко Є В. Що очікує простого мисливця? /Є. Бортко// Полювання та риболовля. – 2008. – № 12(85). – С.3.
25.Gorski A. Rola starostów w tępieniu kłusownictwa//Łowiec Polski – 1933. – № 21. – s.248-250.
26. Наказ про використання коштів, отриманих від реалізації користувачами мисливських угідь ліцензій на добування мисливських тварин, а також за видачу посвідчень мисливця і щорічних контрольних карток обліку добутої дичини та порушень правил // Мисливськогосподарське законодавство України: Посібник для практичних занять для студентів спеціальності «Мисливське господарство», «Лісове господарство». – Львів: «Сполом», 2005. – с.313-314

Процік О. Р. Державне регулювання видачі посвідчення мисливця / О. Р. Проців // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Львів. регіон. ін-ту держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. / за заг. ред. чл.-кор НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 30. – С. 276 – 283.